Knjižničarske novice

Barbara Kos, Srednja šola tehniških strok Šiška

Zrno na zrno pogača, bralec na bralca … polna knjižnica!

Izvleček
V članku knjižničarka srednje strokovne šole oriše, kako poskuša pridobiti bralce in jih motivira za vračanje v šolsko knjižnico. Narava strokovnih programov, ki jih dijaki obiskujejo, zahteva veliko iznajdljivosti in inovativnosti, da dijaki posežejo po knjigi tudi takrat, ko ta ni »za obvezno« branje.

Ključne besede: šolska knjižnica, srednje strokovne šole, branje, motivacija, pristopi, sBiblos, Erasmus+

V knjižnici srednje strokovne šole
Delo v šolski knjižnici Srednje šole tehniških strok Šiška, ki izvaja pet različnih programov tehniških smeri, je v nekaterih pogledih svojevrstno, sploh na šoli, na kateri prevladujejo dijaki moškega spola. Deklet je v letošnjem šolskem letu glede na pretekla nekaj več, in sicer štiri. In več kot 800 fantov. Dijaki se izobražujejo v triletnih srednjih poklicnih programih elektrikar in računalnikar, v štiriletnem srednjem strokovnem programu tehnik mehatronike ter poklicno-tehniških programih elektrotehnik in tehnik računalništva.

Ker živimo v časih, ko so vse informacije lahko dostopne, oddaljene le na dotik ali tipko, je knjige in branje približati takšni populaciji včasih, če ne kar vedno, resničen izziv. Pripravljenih je treba imeti kar nekaj argumentov, s katerimi podkrepim pomembnost in vrednost branja. Vse prevečkrat slišim, da branje nima smisla, da je dolgočasno, nezanimivo, nepotrebno in sploh izguba časa, ki ga tako ali tako vedno primanjkuje.

Razumljivo je, da veliko dijakov poleg šole opravlja še marsikatere druge in v določenih trenutkih zanje pomembnejše stvari. Sploh višji letniki, 4. in 5., v programu poklicno-tehniškega izobraževanja praviloma v popoldanskem in večernem času delajo prek študentskega servisa in večkrat povedo, da jim za branje zmanjkuje časa. Pa vendar pride čas, ko je treba poseči po knjigi, za domače branje, govorni nastop in predvsem za zaključni izpit. V knjižnici se trudim, da sta prijazen prostor in pregledno postavljeno gradivo tista, ki vabita med police (Zwitter, 1999). Sama pa sem pripravljena, saj moram iz rokava na hitro potegniti več naslovov in kratkih vsebin, takih, ki niso zahtevne in morebitnega bralca že na »prvi pregled« pritegnejo. Na pot motivacije za branje mi, žal, velikokrat stopijo na spletu objavljena in skrajšana besedila, t. i. obnove raznovrstnih mladinskih romanov. Tako veliko energije vložim v prepričevanje o odličnem besedilu, napeti zgodbi in nepričakovanem koncu ter iščem nove prijeme, ki bi dijake pritegnili k branju. Saj kot je zapisala avtorica Hozjan (2013), predstavljajo motivacijski dejavniki pri fantih prvi pogoj za razumevanje prebranega, in če so slabo motivirani, so slabši tudi njihovi bralni dosežki.

Vse to so bralci, ki do mene pridejo prostovoljno, ko se pojavi potreba po določeni knjigi za točno določen namen. Ti so praviloma iz višjih letnikov.

Na začetku je drugače
Nižje, predvsem prve letnike, v svet knjig in branja vabim pri obveznih urah knjižničnih informacijskih znanj, pri katerih vsebine in cilji izhajajo iz temeljnih ciljev vzgojno-izobraževalnega dela. Knjižnica tako nastopa kot dejavnik, ki omogoča povezovanje. V njej knjižničarka kot poznavalka ciljev šole in predmetnikov povezujem dijake in učitelje (Steinbuch idr., 2010, str. 93). Tu sem z leti in izkušnjami prilagodila snov, saj poleg obveznih vsebin, ki jih dijaki morajo spoznati, poskušam ure narediti čim zanimivejše. Poudarek je na praktičnih primerih, predstavim jim COBISS, ponovimo že usvojeno znanje in jih seznanim z različnimi vrstami knjižnic. Pri tem uporabljam spletne strani posameznih knjižnic in iščem po njihovih katalogih. Pripravim zanimivosti o svetovnih knjižnicah in načinu njihovega dela, ogledamo si različne fotografije in njihove spletne strani. Precej časa posvetim NUK-u in njegovim zanimivim, tudi zgodovinskim dejstvom. Vso razlago vedno podprem s fotografijami posameznih dogodkov, in če je mogoče, tudi s kratkimi videoposnetki. Vsebine poskušam podajati kot zanimive zgodbe. Po letih izkušenj se zdi, da sem nekako našla način, da vsaj malo sežem čez in jih dosežem v njihovem prevečkrat digitalnem svetu. Pomembno se mi zdi, da

dijaki pridobijo neki širši pogled na svet knjige in branja. Tako jim lahko ponudim iztočnico, zakaj je branje potrebno in kako bi bilo, če ne bi brali. Pogovor o tem je vedno zanimiv, saj jih izzivam z vprašanji in na mojo srečo jim argumentov proti hitro zmanjka. Ker imajo knjigo Mihe Kovača Berem, da se poberem vsi prvi letniki vseh programov za obvezno domače branje, je pogovor o vrednosti branja še toliko zanimivejši in produktivnejši.

Včasih si več časa vzamem za branje, to pomeni, da izberem zanimiv mladinski roman in ga berem na glas. Vnaprej si označim odlomke za branje, ostalo vsebino pa pripovedujem. Ni se še zgodilo, da mi ne bi prisluhnili, tak pristop vedno »vžge« in prihodnja ura druženja je zagotovo uspešna in tudi kar težko pričakovana. Se pač sprijaznim s tem, da so dobri poslušalci, ki jih poskušam zvabiti med bralce.

Enostavnega recepta ni, vedno malce improviziram. Tako so v preteklih letih lahko z eno prebrano knjigo in udeležbo na bralnem srečanju pridobili osem ur izbirnih vsebin proste izbire, katerih obliko in način izvedbe posamezna šola na osnovi kataloga obveznih izbirnih vsebin določi sama. Za nagrado pa so bili vsi redni udeleženci srečanj na koncu šolskega leta povabljeni na izlet v neznano. V tem šolskem letu ur izbirnih vsebin na tak način ni mogoče več pridobiti, sem se pa s kolegicami slavistkami dogovorila za eno »malo« petico v redovalnici za tri prebrane knjige. Na tak način, z majhno nagrado, z dijaki, ki jih to zanima, izvedem tudi Bralno značko. Prav tu pridobim kakšnega novega bralca, saj je pogovor o prebrani knjigi individualen in pogosto vodi še naprej k branju nove.

Iskanje novih načinov oziroma poti do bralcev
V letošnjem šolskem letu sem bila prepričana, da bo uvedba novega portala sBiblos prava stvar, da bom z njim motivirala dijake za branje. Ne samo da bodo lažje dostopali do domačih branj, tudi za prostočasno branje bo knjiga takoj pri roki. V vseh prvih letnikih sem portal predstavila, aplikacijo smo si skupaj naložili in si poskušali izposoditi knjige.

Tehnične težave so bile seveda pričakovane, pa mi niso vzele zaleta. S predstavitvijo sem želela nadaljevati tudi v višjih letnikih, prepričana, da je to tisto pravo. Roke so redkokdaj prazne in prsti neutrudno tapkajo, pa sem mislila, da bodo e-knjige na dosegu roke, na klik ali na dotik zadetek v polno. No, pa sem se zmotila. Najprej se je pojavila nezaupljivost do aplikacije, nato strah, da je plačljiva in da zasede preveč prostora na napravi, ter za nameček še precejšne tehnične težave. Razmišljala sem, kdor jo bo želel uporabljati, bo glede na to, da zanjo ve, že našel način za dostop.
Ko se je začelo obdobje naslednjega domačega branja, sem si rekla, zdaj pa bo. In ko je v knjižnici zmanjkalo izvodov iskanega naslova, sem oznanila, da si pa vendar lahko izposodijo in berejo e-knjigo. Njihov odgovor je bil kratek, da gredo rajši v drugo knjižnico in da raje berejo »na papirju« kot na telefonu. Tako da, če drugega ne, so bili spodbujeni, da se po knjigo za domače branje odpravijo v splošno knjižnico v svojem kraju. Tako se je pot e-knjige na naši šoli končala oziroma čaka na novo priložnost.

Pomembno je, da smo se v času, ko smo se namensko družili, pogovarjali tudi o knjigah in »knjižnih zadevah« tako na splošno. Z več promocijskimi obiski dijakov v njihovih razredih je tako šolska knjižnica postaja prepoznavnejša. Zdi se mi, da sem e-knjigi na škodo za promocijo branja in šolske knjižnice vseeno naredila več kot sicer. Spoznavam namreč, da bolj kot aktivnosti, povezane s knjižnico, vpletam v pouk in delo na šoli – tako večkrat stopim z dijaki v neposredni stik pri posamezni šolski uri, večkrat mi obisk v knjižnici tudi vrnejo.

V iskanju načinov za pridobivanje obiskovalcev in morebitnih novih bralcev se je ponudila nepričakovana priložnost. Ker aktivno sodelujem pri projektih v sklopu programa Erasmus+, je tako v posamezen projekt na neki način »hočeš nočeš« vključena tudi šolska knjižnica.

Projektno delo in bralna motivacija
Sprva je šolska knjižnica za projektne dejavnosti ponudila samo prostor, kasneje pa je z mojim delom in vključitvijo v projekte eTwinning postala središče druženja, sestankov in ustvarjanja. Ob dveh zaključenih projektih lahko izpostavim vrednost in pomembnost šolske knjižnice, njenega prostora ter tudi knjižnične zbirke in številnih referenčnih pogovorov. Tako ugotavljam, da knjižnica izpolnjuje kar nekaj elementov in usmeritev posodobljenega modela šolske knjižnice, ki je bil razvit v okviru projekta OBJEM. Sploh element vključenosti in integriranosti skupaj z uporabo virov, gradiva, prostora ter tehnologije in predvsem vključenosti knjižničarja v aktivnosti na šoli (Fekonja, 2022).

Dijaki različnih letnikov in programov, ki so v preteklih nekaj letih sodelovali v posameznih projektih, so pod mentorstvom šolske knjižničarke iskali in pripravili gradivo, oblikovali in izdelali različne plakate, posneli veliko kratkih videoposnetkov in se prek računalnikov, ki so na voljo v knjižnici, na daljavo povezovali s svojimi projektnimi partnerji.

Slika 1: Slovenski dijaki so raziskovali partnersko državo (foto: B. Kos)

Pri projektu eTwinning Going abroad: the things I need to know so si z dijaki iz partnerske šole iz Prage na osnovi dvanajstih tematskih sklopov izmenjevali dejstva o geografiji, glavnih mestih, glasbi, knjigah in branju, običajih, navadah, praznikih … Gradivo, ki so ga iskali na knjižnih policah in po spletu, so nalagali na twinspace. Prek računalnikov, dostopnih v knjižnici, so komunicirali na forumu in se pripravljali na srečanje na Češkem, ki je potekalo v sklopu njihove štirinajstdnevne prakse. Naj izpostavim končna izdelka, tj. brošuro o Sloveniji in Češki ter 15-minutni avtorski videoposnetek o arhitektu Jožetu Plečniku; partnerska šola je bila po stroki arhitekturna.

Slika 2: Izdelek, brošura nastala v sodelovanju slovenskih in češkiih dijakov (foto: B. Kos)

Vse priprave so potekale v knjižnici pod mentorstvom knjižničarke. Redna srečanja dvakrat na mesec in prihodi v knjižnico kar tako, torej preveriti, ali je kaj novega, so knjižnico približali dijakom. Med delom za projekt je beseda nanesla na marsikaj, tudi na branje in dobre knjige. Vedno sem izkoristila priložnost, da sem predstavila kakšno novost, izpostavila posebno tematiko in vse to »zavila v paket« skupaj s knjigo, ki si jo je dijak izposodil. Glede na to, da je naša šola tehniška, strokovna, izrazito »fantovska«, si vse doseženo štejem za velik uspeh.

Ko so vrata enkrat odprta, se vedno najde kdo, ki pride pogledat, »kaj se dogaja«, poklepetat, pri čemer vedno izkoristim priložnost, da ne odide praznih rok.

Še večji uspeh je bil najnovejši in pravkar zaključen projekt štirih evropskih projektnih partnerjev, ki je zaradi pandemije potekal drugače. Gostovanje, ki bi moralo potekati v Sloveniji, je tako potekalo na daljavo, prek spleta. Knjižnica se je tako prelevila v studio, od koder smo v treh dneh gostili partnerje. Vzdušje je bilo neverjetno, dijaki med knjižnimi policami, s prenosniki in slušalkami. Srečanje se kar ni moglo zaključiti in je takrat povezalo prek sto petdeset dijakov iz štirih evropskih držav. Veliko jih je stike ohranilo in s svojimi španskimi, portugalskimi in romunskimi vrstniki ostajajo povezani še danes.

Foto 3: Priprave na gostovanje na daljavo (foto: B. Kos)

Vsi ti se še vedno vračajo, postali so redni obiskovalci in bralci. In ker je potreba po novih naslovih večja, se veča tudi knjižnični fond. Skladno z nabavno politiko lahko prosto vplivam na nakup mladinske literature, ki spodbuja branje. Velikokrat kakšno knjigo naročim tudi na željo dijakov in tako se knjižnica lahko pohvali z zavidljivo zbirko literature z različnih področij. Primerne knjige so tako vedno na voljo, dijaki se oglasijo, da na »hitro« pregledajo novosti ali pridejo po naročeno knjigo.

Zaključek

Knjižnica srednje strokovne, tehniške in poleg tega še »fantovske« šole se po obisku ne more primerjati z osnovnošolsko ali gimnazijsko. Tarnati zaradi majhnega števila bralcev tudi ni dober način. Je pa zato delo v taki knjižnici velik izziv in inovativni pristopi obrodijo sadove. Dijaki se radi pogovarjajo in razpravljajo o temah, ki so jim blizu. S pazljivo izbrano literaturo in individualnim pristopom sem v šolsko knjižnico privabila tudi manj zainteresirane bralce. S sodelovanjem pri različnih projektih so nehote vključeni v diskusijo, ki je ne nazadnje rezultat informacij in dejstev, pridobljenih z branjem. Včasih je treba le malo nakazati smer in knjiga ter branje najdeta pot. Saj kot je dejal pesnik Tone Pavček: »Če ne bomo brali, nas bo pobralo.« Za obiskovalce »svoje« knjižnice pa se ne bojim, saj so na dobri poti k branju.

Počasi se daleč pride in veselim se prihodnjih generacij, saj delo na mojem delovnem mestu nikoli ne bo dolgočasno.

Viri in literatura

Hozjan, E. (2013). Projekti in programi za spodbujanje bralne motivacije pri fantih. *Slovenščina v šoli*, *16*(2), str. 12–22. Zavod RS za šolstvo.

Fekonja, R. (2022). Vloga šolske knjižnice – od skladišča do središča branja in stičišča medpredmetnega povezovanja. V R. Fekonja (ur.), *Šolska knjižnica kot središče branja in stičišče medpredmetnega povezovanja* (str. 14–15). Zavod RS

za šolstvo.

Steinbuch, M. (ur.). (2010). *Knjižnično informacijsko znanje. Posodobitve pouka v gimnazijski praksi*. Zavod RS za šolstvo.

Zwitter, S. (1999). *Motivacija za branje v šolski knjižnici*. V Vodnik za šolskega knjižničarja v osnovni in srednji šoli ter v domovih za učence (str. 129–132). Zavod RS za šolstvo.